

tat, ne possit pro adulterii probatione torqueri, libertas data non valeat.

XII.—De adulterorum coniugum rebus.

Præteritæ quidem legis sanctione constitutum recolimus, adulteram mulierem, pariter et adulterum marito eius tradi debere. Tamen quia de rebus eorum sæpe iudices dubitare contingit, ideo specialiter decernere necessarium existit, ut si uxoris adulterium, proponente viro, manifeste patuerit, et tam adultera, quam adulter de priori coniugio legitimos filios non habuerint, omnis eorum hæreditas marito mulieris adulteræ cum personis pariter abdicatur. Certe si filios legitimos de priori coniugio adulter habuerit, ipsis eius hæreditas ex omnibus pertinebit, et huius tantum persona marito adulteræ subiacebit. Uxor autem adultera, si de priori coniugio, vel postremo legitimos filios habere dinoscitur, sequestrata filiis de priori coniugio portione, et in eorum potestate redacta, sic suorum filiorum, ex eadem quæ postmodum in adulterio convincitur, coniuge creatorum, maritus eius portionem obtineat, ut post suum obitum eisdem filiis relinquat possidendam. Ita tamen, ut postquam uxor adultera in potestatem fuerit mariti redacta, nulla sit illi ulterius, vel fornicandi cum ea, vel in coniugium illam sibi sociandi licentia. Nam si fecerit, ipse quidem nihil de rebus eius habiturus est; omnis tamen mulieris facultas, aut filiis eius legitimis, aut, si filii defuerint, hæredibus mulieris ex toto proficiat. Similis ratio et de sponsatis forma servetur.

XIII.—*Flavius Cintasvintus Rex.*

De personis, quibus adulterium accusare conceditur, et qualiter perquiri aut convinci iubetur.

Si perpetratum scelus legalis censura non reprimat, sceleratorum temeritas ab aduetis vitiis nequaquam quiescit. Ideoque quia quorundam interdum uxores viros suos abominantes, seseque adulterio polluentes, ita potionibus quibusdam vel maleficiorum factionibus eorumdem virorum mentes alienant atque præcipitant, ut nec agniti uxoris adulterium accusare publice vel deferre valeant, nec ab eiusdem adulteræ coniugis consortio vel dilectione discedant; id in causis talibus omnino servandum est, ut si eiusdem adulteræ, aut decepti mariti ætate sunt legitimi filii, ipsi iuxta quod maritus adulteræ requirere poterat, sit apud iudicem mulieris adulterium accusandi et comprobandi licentia. Certe si aut filii desunt, aut non eiusdem ætatis vel solertia sint, qui hoc legitime expedire possint, ne fortasse dum dilatio ulciscendi adulterii intercedit, aut deceptum maritum fraudulenter adultera perimat, aut facultas eius filiis suis, vel propinquis ex ac occasione deperat, propinquos mariti adulteræ sub hac districtione accusandi adulteram lex ista constituit. Ut si accusationis huius fiduciam adsumentes, adulterium mulieris eorum inquisitione coram iudice manifeste patuerit, tunc adulter, sive etiam adultera, qui hoc scelus convicti fuerint commisisse, cum omnibus rebus illis incunctanter tradendi sunt servituri, qui hanc accusationem secundum institutionem legis visi fuerint iustissime prosequi, salva tamen anima, quæ ad lamenta pœnitentiæ, pietatis indulgentia, reservamus, et tamen quæ in detractione flagello corporis in eis impetire voluerint, licentiam per huius legis sanctionem decernimus. Verumtamen eiusdem adulteræ filii ex ipso viro iam tempore quo convicta fuerit tale facinus perpetrasset, quam etiam propinqui sui post eius obitum, si filii defuerint, adulteræ mulieris obtineant facultatem. Sin autem filii suppresstes existunt, et tamen aut non eiusdem ætatis, aut talis experientiæ, qui mulieris adulterium accusare vel vincere competenter intendant, tunc ille propinquos mariti, qui manifestum mulieris adulterium ultus fuerit, quintam partem facultatis adulteræ pro labore suo percipiat: quatuor partes autem ad integrum prædictorum filii sibi vindicent ac defendant, Nam si aut propinquo-

rum in hac parte tepiditas, aut filiorum negligentia, vel fortasse muneris acceptio, utrosque corrumpens, minime fuerit eadem actio a talibus personis quæsita, dum ad regiam cognitionem eadem causa pervenerit, ipse proculdubio pro mercede sua constitutus est, vel a quo debeat tale negotium prosequi, vel quantum prosequutor de rebus sceleratæ mulieris pro commodo sui laboris incunctanter consequi possit. Verum quia difficile fieri potest, ut per liberas personas mulieris adulterium indagetur, dum frequenter hoc vitium occulte perpetrari sit solitum, proinde quando ad convincendum adulterium accusatæ mulieris ingenuitas omnino defuerint, prædictis personis, quibus eius adulterium accusare præsentem lege permissum est, hoc etiam aperte licitum erit, ut per quæstionem familiæ utriusque domini, accusatæ mulieris adulterium coram iudice iustissime requiratur.

XIV.—*Antiqua.*

Si ingenuus, sive servus virginem, aut viduam ingenuam violenter polluisse adulterio detegatur.

Si viduam quisque, vel virginem ingenuam violenter adulterandam compresserit, vel stupri forsitan commixtione polluerit; si ingenuus est, centum flagellis cæsus, illi continuo, cui violentus extiterit, serviturus tradatur. Servus vero comprehensus a iudice ignibus concremetur. Ingenuus tamen pro huiusmodi scelere traditus, nullo umquam tempore ad eius, quam compressit vel stupravit, pervenire coniugium permittatur. Quod si hæc ipsa mulier, quæ violentiam pertulit, postquam sibi traditum servum acceperit, qualibet occasione eum sibi in coniugium copulare præsumperit; tunc ipsa mulier turpissimæ factionis suæ sentiens damna, cum omnibus rebus suis propriis hæredibus suis servitura subiaceat.

XV.—*Antiqua.*

Si ingenuus sive servus, nesciente domino, alienam consentientem adulterasse convincitur ancillam.

Si extra domum domini sui se adulterio volens ancilla miscuisse convincitur, in ancillam tantummodo vindicandi dominus habeat potestatem. Si vero ingenuus aut servus cum ancilla ex consensu in domo domini ancillæ reperientur talia commisisse, ingenuus quidem pro idonea ancilla absque infamio centum verbera ferat. Pro inferiori vero L. servus vero CL. flagella suscipiat.

XVI.—*Antiqua.*

De adulterio ancillæ, si cum adultero violenter id fecisse probetur.

Si ancillam quicumque violenter compresserit alienam, eamque adulteraverit, et vel in domo domini sui fuerit comprehensus, vel in quocumque loco violentus extitisse convincitur; servus quidem CC. ictus accipiat flagellorum: ingenuus vero L., et super hoc XXX. solidos ancillæ domino coactus exsolvat. Dominus tamen si id servo faciendum iussisse probatur, superiori ingenuorum lege, et damno et flagello subiaceat.

XVII.—*Antiqua.*

De meretricibus ingenuis, vel ancillis, aut si earum scelus indices perquirere, vel corrigere noluerint.

Si aliqua puella ingenua, vel mulier in civitate publice fornicationem exercens, meretrix agnoscat, et frequenter deprehensa in adulterio nullo modo erubescens iugiter multos viros per turpem suam consuetudinem adtrahere cognoscitur; huiusmodi meretrix a comite civitates comprehensa CC. flagellis publice verberetur, et discussa ante populum dimittatur, sub ea conditione, ut postmodum in turpibus vitiis nullatenus deprehendatur, nec umquam in civitatem ei veniendi aditus detur. Et si postmodum ad pristina facta rediisse cognoscitur, iteratim a comite civitatis CCC. flagellasuscipiat, ei donetur a nobis alicui pauperi, ubi in gravi servitio permaneat, et numquam in civitate ambulare permittatur.

domitis, qua debeant ultionis sententia percipi.—VII. De violentibus paternum atque fraternum thorum.

I.—*Flavius Cintasvintus Rex.*

De coniugiis et adulteriis incestivis.

Nullus præsumat de genere patris vel matris, avi quoque, vel avie, seu parentum uxoris fratris etiam disponatam, aut viduam, vel propinquorum suorum relictam sibi in matrimonio copulare, vel adulterio polluere. Ita ut usque ad sextum generis gradum nulli liceat sanguinis propinquitatem libidinosè fedare, vel coniugio adpetere, exceptis illis personis, quas per ordinationem atque consensum Principum ante hanc legem constitit adeptas fuisse coniugium, quæ nequaquam per legis huius edictum teneri poterunt ad reatum. Similiter et de mulieribus ordo servandus est. Qui vero contra hanc constitutionem præsumperint facere, iudex eos non differat separare, ut a tam nefanda pollutione divisi iuxta qualitatem sexus in monasteriis deligentur, illic iugiter permansuri. Quid vero de eorum facultatibus observari conveniat, subterius correptæ legis sententia manifestat.

II.—*Flavius Recesvintus Rex.*

Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis, et pœnitentibus laicali veste, vel coitu sordidatis.

Universis provinciis, domino ordinante, ad regni nostri ditionem pertinentibus, noxia præteritorum operum pravitas fecit futuris temporibus legem ponere, et vitiosis facinoribus licentius inolitum terminum iustitiæ obviare. Audetur denique a multis contra divinæ legis monita vel contra honestos vite communis mores, devotas Deo virgines, et continentiam viduitatis cum benedictione sacerdotis iuxta morem canonum profitentes, seu adfinitatis consanguinitate coniunctas feminas, aut violenter, aut per consensum sibi coniuges sumere, et Deo dicatam castitatem, vel reverendam generis copulationem inconcessæ libidinis immunditia sordidare. Quæ temeritas, dum vel a viris, vel feminis eiusdem professionis admittitur, et castis abhorret moribus, et fidem veram impugnat. Zelamus enim pro veritate zelo Dei, atque Ecclesiam sanctam catholicam his fidei nostræ commonemus decretis, ut deinceps sicut et canones ecclesiastici prohibent, nullus Deo devotam virginem, nullus sub religionis habitu consistentem, sive viduitatis continentiam profitentem, seu agentem pœnitentiam, vel sui proximam generis, aut eam de cuius admixtione incestivæ notam possit subire infamiæ, non licito connubio aut vi, aut consensu accipiat coniugem: quia nec verum poterit esse coniugium, quod a meliori proposito deducitur ad deterius, et sub falsi nominis copula, incestiva pollutio et fornicationis immunditia perpetratur. Hoc vero nefas si agere amodo provinciarum nostrarum cuiuslibet gentis homines sexus utriusque tentaverint, insistentes a sacerdote vel iudice, etiam si nullus accuset, omnimodis separati exsilio perpetuo religenter. Nec aliqua in defensionem sui longitudine temporis excusentur: eorum vero bona, qui hæc talia gesserint, et pro talibus culpis damna legis huius exceperint, si eis de priori coniugio filii defuerint, ipsorum filii absque infamiæ nota omnino proficiant. Quia licet sint scelerate concepti, sunt tamen unda sacri baptismatis expiati. Quod si filii forte defuerint, illi ad capiendam hæreditatem succedant, quibus priscarum legum sanctio legitimam successionem indulget. Similis quoque de religiosis forma servabitur, quibus nubere canonum sententia prohibetur. Illis tantum feminis ab hac sententia segregatis, quæ violentiam coniunctionis indebitæ sine præcedenti, vel sequenti consensione pertulerint. Sacerdotes vero vel iudices, si talia cognoscentes ulcisci fortasse distulerint, quinas auri libras fisco cogantur exsolvere. Quod si forte id reddarguere voluerint, nec potuerint, Regis hoc auditibus insinuare procurent: ut

tur. Et si forte ita contingat, ut cum conscientia patris sui vel matris adulterium admittat, ut quasi per turpem consuetudinem et conversationem victum sibi vel parentibus suis acquirere videatur, et ex hoc pater vel mater fuerint pro hac iniqua conscientia fortasse convicti, singuli eorum centena flagella suscipiant. Si vero ancilla cuiuscumque in civitate simili conversatione habitare dinoscitur, a iudice correpta, CCC. similiter flagellis publice verberetur, et decalvata domino suo reformetur, sub ea conditione, ut eam longius a civitate faciat conversari, aut certe tali loco transvendat, ubi penitus ad civitatem accessum non habeat. Quod si forsitan nec ad villam transmittere, nec vendere voluerit, et iterum ad civitatem reversa fuerit, huiusmodi dominus in conventu publice L. flagella suscipiant. Ipsa vero ancilla donetur alicui pauperi, cui rex vel iudex, aut comes elegire voluerit, ita ut postmodum ad eandem civitatem illi veniendi aditus non præstetur. Quod si contigerit, ut cum domini voluntate adulterium admisisset, adquirens per fornicationem pecuniam domino suo, et ex hoc publice fuerit convictus, ipse dominus eundem numerum flagellorum, qui superius de eadem continetur ancilla, suscipiat. Similiter et de ipsis præcipimus custodiri, quæ per vicos et villas in adulterii consuetudine fuerint deprehensæ. Quod si iudex per negligentiam, aut forte beneficio retentus, talia vitia requirere, aut contestari, vel distringere noluerit, a comite civitatis C. flagella suscipiat, et XXX. solidos reddat ei, cui a novis fuerit ordinatum.

XVIII.—*Flavius Recesvintus Rex.*

De immunditia Sacerdotum et Ministrorum.

Quia quanto magis munditiam carnis sacra auctoritas imperat, tanto hanc adpetere ipsius ministros eius clamor informat: adeo et nos ponere finem illicitis ausibus rite compellimur: quoniam et ipsi diviniis nubiis devotissime placere conamur. Igitur quemcumque presbyterum, diaconum atque etiam subdiaconum, devotæ viduæ pœnitenti, seu quicumque virgini, vel mulierculæ seculari, aut coniugio, aut adulterio commixtum esse evidentissime patuerit; mox Episcopus sive iudex ut repererint, talem commixtionem dirumpere non retardent. Redacto autem illo in sui Pontificis potestate, sub pœnitentiæ lamenta iusta sacros canones deputetur; quam districtioris eius severitatem, si Pontificum torpor implere neglexerit, idem Pontifex duas libras auri fisco resolvat, et commissum malum vindicare non differat. Quod si corrigere hoc nequiverit, aut concilium appellet, aut Regis hoc auditibus nuntiet. Mulieres vero, quæ illis fuerint predictis immunditiis implicatæ, centenis flagellis a iudicibus berverentur, et commiscendi se illis aditus omnino negetur, servata ab Episcopis etiam super hoc scelere in utroque sexu patrum sententia, quæ canonum decretis agnoscitur ordinata. In ulciscendis autem talibus sceleribus non passim damus accusandi vel puniendi licentiam, nisi aut manifestis indicibus patuerit scelus, aut legitime fuerit id ipsum malum adcusatum, atque convictum, quatenus nulla videamur intentione vel ordine patrum transgredi præcepta sanctorum, aut obviare sacris regulis antiquorum.

V. TITVLVS.

DE INCESTIS, ET APOSTATIS, ATQVE MASCVLORVM CONCVBITORIBVS.

I. De coniugiis et adulteriis incestivis.—II. Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis et pœnitentibus laicali veste, vel coitu sordidatis.—III. De viris et mulieribus tonsuram et vestem prævaricantibus.—IV. De speciali viduarum fraudulentia compescenda.—V. De masculorum stupris.—VI. De so-

quod eorum non potuit vindicare sententia, principalis damnet omnino censura.

III. — Flavius Cintasvintus Rex.

De viris, et mulieribus tonsuram, et vestem religionis prævaricantibus.

Apostolicæ calamitatis opprobrium ex hoc merito funditus stirpari compellimur, ex quo Deum nobis propitium fore confidimus. Si enim cum minima peccata corrigimus, pietatem eius faultricem nobis efficitur, quanto magis si scelus in divinitatem commissum severissima censuræ falce recidimus? Ideoque hac in perpetuum valitura lege sancimus, ut quicumque religionis habitum per honorabile tonsuræ signaculum, aut tempore pœnitentiæ petendo susceperint, aut non fraudulenta, sed pia parentum oblatione meruerint, aut propriæ voluntatis devotione tenuerint, et ad laicalem conversationem postmodum apostatizando redierint; iuxta sententiam canonum ad eundem religionis ordinem, quolibet prosequente, reducantur invitati, atque infamiæ nota respersi, et in monasteriis perenniter religati, districtiori maceantur pœnitentiâ corrigendi. Illis tantum supplicio severitatis huius indulto, quos aut alienæ fraudis coegit impulsio, aut ad ordinis omisso regressum voluntatis propriæ reduxerit votum: si tamen nec vir secundam uxorem, nec mulier maritum alterum habuisse detegitur. Illos etiam ab hac sententiâ immunes efficitur, qui sic invalescente langore, ad pœnitentiâ vel tonsurâ pervenerint ordinem, ut id se nec accepisse tunc noverint, nec petisse meminerint. Prævaricantium vero bona eorum filii, aut propinquis hac discretionem pertineant, ut vir habens uxorem, si filios etiam ex eadem habuerit, et donatum aliquod ab ipsa perceperit, si supprestus est uxor, ita possidet ut post suum obitum communibus filiis possidendum relinquat. Certe si aut ipsa discesserit, aut communes filii desunt, proprietatem prævaricatoris viri propinqui eius hæredes incunctanter obtineant. Nam quod ab uxore quolibet tempore donatum fortasse perceperat, propinquis uxoris hæredibus absque dubitatione proficiat. Hæc etiam de feminis omnino servabitur forma, ut pœnitens virgo vel vidua, si veste laicali deposita, sæcularia denuo sumpserint indumenta, aut inierint fortasse coniugia; similis eas et in amissione rerum, iuxta superiorem de viris taxatum ordinem, censurat redarguat, et districtioris pœna percussa: ita videlicet ut proprietatem feminæ eius filii, aut hæredes habeant. Donationem autem a viro perceptam propinqui mariti, a quo conscripta donatio cognoscitur, debent sibi cognoscant. Et quoniam apostatizandi præcipitatio fraude potius mulierum sæpissime perpetratur, id etiam oportui præsentis lege censendum, ut quicquid a viro seu ante nuptias, sive post nuptias in nomine sponsæ vel uxoris titulo fuerit dotali conscriptum, non mulieris hæredes, sed hæredes eius, qui dotem conscripsit, sibi bimet per omnia noverint vindicandum. Personis vero talibus accusandi, vel testificandi, atque aliena negotia prosequendi licentiam penitus abnegamus; quia non poterunt in negotiis sæcularibus fideles existere, qui devotionem sanctam ausu comprobantur sacrilego temerasse.

IV. — Flavius Egica Rex.

De speciali viduarum fraudulencia compescenda.

Solet quarumdam infelicium viduarum astutia fraudem devotioni admiscere, et permixta vestium simulate transgressionis sibi quum voluerint aditum reservare. Agunt enim tempore luctus sui, ut religiosa veste forte se induant, et postea transgressionis meditantes insaniam, replicatos abintus clavos suis tunicis induant, quos induisse subtili fraudum argumentatione contendunt. Sicque per hoc visum intuentium fallunt, quia aliud in eis publice videre non possunt, quam quod foris patula omnibus cognitione monstratur. Quapropter

ut omnis de cætero simultatis amputetur occasio, id tenendum præsentis legis sanctione decernimus, ut abinceps quæcumque vidua isto se fraudum argumento excusare voluerit, ut abintus aliud replicet, aliudque ostendat in superficie tunicæ, hoc illi religionis deputetur in signo, quo extrancessione delictis admissa vel admissa est argumento. Quia non quod illa ad transgressionem sibi usurpat, sed quod intuentium fides clamat, hæc certa, hæc vera religionis adprobanda sunt signa. Iam vero vidua, quæ deinceps tali se voluerit obiectione defendere, vel excusatione celare, non solum quia precise vocis damna huius sustinebit iacturam, sed et transgressionis omnimode in se nexibus ligata, constituta canorum, et regum non effugiet damna.

V. — Fls. Cintasvintus Rex.

De masculorum stupris.

Non relinquendum est scelus inultum, quod detestatum semper, et execrabile morum probitate censetur. Masculorum ergo concubitores, vel qui talia consentientes pertulerint, ista sunt legis huius sententia feriendi: ut ubi scilicet mox tale nefas admissum iudex evidenter investigaverit, utrosque continuo castrare procuraret, et tradens eos Pontifici territorii huius, ubi id perpetrari contigerit, sequestratum ardue mancipentur detrusioni, vel invitati saltim luituri commissa, qui voluntarie perpetrasset noscuntur illicita. Hoc interim horrendum dedecus si inferens quisque vel patiens non voluntarius, sed invitatus exlesse dinoscitur, tunc a reatu poterit immunes haberi, si nefandi huius sceleris ipse detector extiterit; ille proculdubio tenendus ad pœnam, quem in hanc sponte devolutum contat insaniam. Habentes autem uxores, qui de consensu talia gesserint, facultatem eorum filii, aut hæredes legitimi poterint obtinere. Nam coniugi, sua tantum dote percepta, suarumque rerum integritate retenta, nubendi cui voluerit, indubitata manebit et absoluta licentia.

VI. — Flavius Egica Rex.

De sodomitis, qua debeant ultionis sententia percuti.

Orthodoxæ fidei ratione compellimur regalem censuram inhonestis exhibere moribus, et continentia fræno restringere carnis lapsu implicatos. Nam tunc potius genti ac patriæ nostræ clementi pietate consulimus, cum et pravorum funditus scelerat extirpare curamus, et in malefactorum vitiorum terminum ponimus. Illud sane facinus detestandæ libidinis abrogare contendimus, qua masculi masculos illicita stupri actione, et immundis sordibus maculare non metuunt; tantique se flagitii coinquinatibus polluunt, quanto ea, et divinis adversa cultibus, et contraria castitate conspicimus. At vero licet huiusmodi lapsus et sacræ scripturæ auctoritas, et mundanæ sanctionis prohibeat omnino censura, novellæ tamen legis necesse est abrogari sententia: ne dum emendatio opportuna differtur, peioribus crescere vitiis dinoscatur. Et ideo huius legis edicto decernimus, ut quicumque amodo vel deinceps, seu de religiosis, sive ex laicis huiuslibet ætatis aut generis homo præscripto fuerit scelere quibuscumque indicis manifeste detectus, mox iuvente principe, vel quolibet iudice insistente, non solum castrationem virilium perferat, sed insuper illam in se iacturam excipiat ultionis, quam pro his causis nuper, in anno videlicet tertio regni nostri, sacerdotalis decreti promulgata sententia evidenti prescriptione depromit.

VII. — Flavius Cintasvintus Rex.

De violentibus paternum atque fraternum thorum.

Superiori quidem lege de propinquorum incestu quid debeat observari, decretum est. Tamen quia non minoris constat sceleris paternum thorum, sive fraternum commaculati, constituentes adiicimus, et concubinam patris sui, vel fratris, aut etiam quam scierit patrem suum,

aut fratrem vel semel adulterasse, seu si libera sive ancilla, nullus umquam propinquorum adulterare præsumat: neque pater adulteratam a filio stupri fœditate aliquatenus polluat. Quod si talia quisque sciens facere fortasse præsumperit, facultatem eius, si filios legitimos non habuerit, hæredes quos successio expectat, obtineant. Ipse vero sub pœnitentiâ religatus, perennis exsilii damnationem excipiat.

VI. TITVLVS.

DE DIVORTIIS NVPTIARUM ET DISCIDIO SPONSORVM.

I. Si mulier viri sui iuste, vel iniuste divortium patiat. — II. Ne inter coniuges divortium fiat. — III. Ne inter sponsos didicium fiat.

I. — Si mulier viri sui iuste vel iniuste divortium patiat.

Mulierem ingenuam a viro suo repudiatam nullus sibi in coniugium adociare præsumat, nisi aut scripturis, aut coram testibus divortium inter eos factum fuisse evidenter agnoscat. Quod si aliter facere quisque præsumperit, mox ut comes civitatis, vel vicarius, aut territorii iudex tale nefas commissum agnoverit, si nobiles fuerint fortasse personæ, quos iudex distringere aut separare non possit, nostris id auditibus confestim publicare non differat, ut severitatem legis, quam mereantur, excipiant. Nam si minoris loci personæ sunt, iudex eos continuo separare nequaquam moretur. Ita ut tam mulier, quæ se alteri extra voluntatem mariti prioris in coniugium copulavit, quam etiam ille qui eam sibi adumere uxorem præsumpsit, in potestate tradantur anteriori arbitrii. Si tamen causa inter priorem maritum et uxorem adhuc inaudita manere constiterit, aut si idem maritus alteri si mulieri in matrimonium coniunxerit; certe si maritus uxorem iniuste reliquerit, et donationem dote amittat, quam ei contulerat, eidem mulieri proculdubio profutura, et de rebus eiusdem mulieris nihil se habiturum esse agnoscat. Sed quidquid etiam de facultate mulieris, vel alienasse vel fraudasse dinoscitur, ad integrum, distringente iudice, mulieri restituat. Quod si mulier sub metu viri consistens, quocumque argumento persuasa vel decepta, aliquam de suis rebus nomine illius viri, qui eam relinquit, scripturam conscripserit, huiusmodi scriptura nullam omnimodo firmitatem habeat, sed universa, quæ per eamdem scripturam mulier dederat, iuri suo perenniter vindicabit.

II. — Flavius Cintasvintus Rex.

Ne inter coniuges divortium fiat.

Si alienam coniugem violare, res sine crimine non est, quanto magis illam contemnere, quam sponte sua unusquisque possidendam sortitus est? Quia ergo plerosque tam præcipites habet, vel rerum ambitio, vel effrænata libido, ut quadam fraude, coniugibus suis spretis, alias videantur uxores adpetere, constitutionis huius est perenniter forma servanda, ut nullus virorum, excepta manifesta fornicationis causa, uxorem suam aliquando relinquat, et neque per testem, neque per scripturam, seu sub quocumque argumento facere divortium inter se et suam coniugem audeat. Sed si adulteram maritus dixerit fortasse redarguendam, iusta legem aliam, eius publice scelere comprobato, a iudice sibi traditam, faciendi de ea quod voluerit, sit illi potestas. Certe si conversionis ad Deum voluntas extiterit, communem consensum viri scilicet et mulieris sacerdos evidenter agnoscat, ut nulla postmodum cuilibet eorum ad coniugalem aliam copulam revertendi excusatio intercedat. Quod si aliter quisque uxorem suam spernens, quocumque calliditate scripturam ab ea sibi, suisque vo-

T. I.

luntatibus profuturam exegerit, non solum tale vinculum, quandoque repertum, nihil omnino firmitatis habebit; sed eadem mulier tam facultatem suam, quam dotem etiam, quam prædictum est ab ipso viro acceptam, sibi in omnibus vindicabit. Et si quid aliud facultatis eiusdem pessimi viri fuerit, cunctis eorum filiis ad integrum pertinebit. Quod si aut communes filii, aut eiusdem viri ex præcedenti coniugio non fuerint, universam viri facultatem mulier, quæ per nequitiam illius a coniugio resoluta est, incunctanter poterit obtinere, et hanc causationem, si mulierem constiterit fortasse defunctam, eius filii in cuiuscumque voluerint proponendi iudicio licentiam habituri sunt, ut reperto tali crimine, vir utique huius sceleris istius legis multetur sententia. Et omnibus filiis, seu ex eodem pari coniugio, sive ex præcedenti ipsius viri, ut diximus, procreatis, æqualiter facultas eius obtinenda patescat. Certe si nec communes filii, nec ex priori ipsius viri coniugio geniti supprestes extiterint, et ea forsitan mulier, quæ relicta est, ex priori digno coniugio filios videatur habere; ipsis proculdubio licitum erit maternam vocem adserere, ut eorum instantia quum fuerit, iuxta præsentem legem, scelerati persona damnata, facultatem eius indubitanter obtineant. Iam vero prædictarum personarum, vel viri vel mulieris, secundum præfatum ordinem, si filii desesse noscuntur, contemptæ mulieris hæreditatem, tunc recte propinquis eius capiendi licitum erit, si despectum propinquæ vindicatum spernentis viri præsumptionem legaliter condemnandam institerint. Maritus autem, qui vel divortii, vel securitatis a coniuge scripturam quamlibet exegerit, seu fortasse non exigens, contempta tamen uxore aliam sibi uxorem adsumperit, ducens publice verberibus flagellatus, ac turpiter decalvatione fœdatus, aut perpetuo condemnatur exilio, aut si donare illum cuiuscumque principis potestas elegerit, in suo consistat arbitrio. Sed et mulier, quæ sciens, aut occasione qualibet agnoscens, virum habere supprestem uxorem, eius vanitati consenserit, aut ipsi se in coniugium copulet, illi protinus mulieri tradenda est, quæ contempta ab eodem marito, quem illa sortita est, esse dinoscitur; ita ut, vita tantum concessa, faciendi de ea quod voluerit, sit illi libertas. Certe si post mulieris obitum, filiorum eius assertionem tale nefas fuerit comprobatum, aut si filii desunt, a propinquis hæredibus extiterit huius rei negotium prosequutum, ipsis similiter prævaricatrix mulier tradatur in potestatem, ut eodem iudicio, quo mulier contempta debuerat, de persona eius absque mortis interitu sententiam ferant. Sane quia per mulieres etiam huius rei interdum fieri solet scandalum, ut favore regum vel iudicum viros proprios spernere videantur, ideo si quocumque mulier, sive principis ope, aut quocumque ingenio, seu cuiuslibet auxilio intenderit inter se et virum suum divortium fieri, vel ad alterius viri coniugium transire consenserit, in eiusdem legitimi viri sui cum omnibus rebus suis potestatem redacta, eadem quæ superius maritum pena constringit, vel quæ de rebus eorum est sententia constituta, sceleratæ mulieris damnetur temeritas. Similis quoque, et de viris forma servabitur, qui uxorem alterius, vel sponsam sibi in coniugium sociare præsumperint ea tantum conditione retenta, ut si mulieris maritus, masculorum concubitor adprobatur, aut eadem suam uxorem, ea nolente, adulterandam cuiuscumque viro dedisse, vel permisisse convincitur; quia tale nefas fieri nequaquam inter christianos oportet, nubendi mulieri alteri viro, si voluntas eius extiterit, nullatenus illicitum erit. Nam si in coniugio positus, uxore videlicet et marito, maritum fortasse constiterit iuste cuilibet servum addictum, si noluerit mulier manere illum in coniugali secum consortio, tandiu se noverit castæ vitæ fræno manere constrictam, nec nubendi alteri viro concedi sibi licentiam, donec eius maritus, de quo dictum est, debitam extremæ vitæ sortem exsolvat.

4

III.—*Flavius Recesvintus Rex.*

Ne inter sponso discidium fiat.

Æquali placet transgressum damnatione multari, quod in læsum æquali constabat dignitate manere. Igitur iuxta præsentem superiorem legem et de viris et de mulieribus sponsatis, tam in personis, quam in rebus forma servanda est, qui post arrarum traditionem, aut factam

secundum leges definitionis sponsonem coniugale fœdus contemnentis, aliis se personis in coniugium copulaverint, seu sine pari consensu, aut ægritudinis fortasse manifesto periculo ad religionis propositum calliditate magis, quam devotione conversationis adspirare præsumperint, superiori lege coercendi sunt in omnibus.

LIBER IV.

DE ORIGINE NATURALI.

I. TITVLVS.

DE GRADIBVS.

I. De primi gradus natura. — II. De secundi gradus adfinitate. — III. De tertii gradus parentela. — IV. De quarti gradus consanguinitate. — V. De quinti gradus origine. — VI. De sexti gradus extremitate. — VII. De personis septimi generis, quæ legibus non continentur.

I.—De primi gradus natura.

Primo gradu continentur superiori linea pater, mater: inferiori linea filius, filia, quibus nullæ aliæ personæ iunguntur.

II.—De secundi gradus adfinitate.

Secundo gradu continentur superiori linea avus, avia: inferiori, nepos, neptis: transversa frater et soror, quæ personæ duplicantur; avus enim et avia, tam ex patre, quam ex matre; nepos, neptis, tam ex filio, quam ex filia; frater et soror, tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter substantia earum, quæ in quocumque gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. Et istæ personæ in secundo gradu ideo duplices appellantur, quia duo avi, et paternus et maternus, item duo genera nepotum sunt, sive ex filio, sive ex filia procreati. Frater, et soror ex transverso veniunt, id est, frater patris, aut frater matris, qui aut patruus, aut avunculus nominantur, qui et ipsi hoc ordine duplicantur.

III.—*Antiqua.*

De tertii gradus parentela.

Tertio gradu veniunt supra proavus, proavia: infra pronepos, et proneptis: ex obliquo fratris, sororisque filius, filia: patruus, et amita, id est, patris frater, et soror: avunculus, et matertera, id est, matris frater, et soror.

IV.—*Antiqua.*

De quarti gradus consanguinitate.

Quarto gradu veniunt supra abavus, abavia: infra abnepos, abneptis: ex obliquo fratris, et sororis nepos neptis, frater patruelis, soror patruelis, id est, patris filius, filiave: consubrinus et consubrina, id est, avunculi et materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id est, amita filius, filia: itemque consubrini, qui ex duabus sororibus nascuntur, quibus adrecescit patruus magnus, amita magna, id est, avi paterni frater et soror: avunculus magnus, matertera magna, id est, aviæ tam paternæ, quam maternæ frater et soror. Hic plus exponi opus non est, quam lectio ista declarat.

V.—*Antiqua.*

De quinti gradus origine.

Quinto gradu veniunt, supra quidem, atavus, atavia:

XV. Neuxor sibi vindicet quod maritum cum servis adquisisse constiterit. — XVI. De his, quæ vir et uxor in coniugio constituti conquirere poterint. — XVII. De parvulo qualiter hæreditatem capere possit. — XVIII. Qualiter hæreditatem parvuli parentes adsequi possunt. — XIX. De posthumis. — XX. Vt qui non reliquerit filios, faciendi de rebus suis, quod voluerit, habeat potestatem.

I.—Vt sorores cum fratribus æqualiter in parentum hæreditate succedant.

Si pater vel mater intestati discesserint, sorores cum fratribus in omni parentum hæreditate absque aliquo obiectu æquali divisione succedant.

II.—Quod in hæreditatis successione filii primi sunt.

In hæreditate illius, qui moritur, si intestatus discesserit, filii primi sunt: si filii desunt, nepotibus debetur hæreditas: si nec nepotes fuerint, pronepotes ad hæreditatem vocantur: si vero qui moritur nec filios, nec nepotes, seu patrem, vel matrem relinquit, tunc avus, aut avia hæreditatem sibi vindicabit.

III.—*Antiqua.*

Si aut de superiori, aut de inferiori genere directi ordinis personæ defuerint, tunc a latere venientes facultatis accipiant portiones.

Quando supradictæ personæ desunt, quæ aut de superiori, aut de inferiori genere discreto ordine veniunt, tunc illæ personæ, quæ sunt a latere constitutæ, requirantur, ut hæreditatem accipiant defuncti, qui intestatus discesserit. Nam illæ personæ, quæ sunt a longinquo constitutæ, nihil se extiment illis prioribus posse repetere.

IV.—Qui succedere possunt in eorum facultatibus, qui nec scriptis, nec testibus suam alligant voluntatem.

De successione eorum qui sic moriuntur, ut nec donationem, nec ullum faciunt testamentum, nec præsentibus testibus suam ordinem voluntatem, qui gradu illis proximi fuerint, eorum obtinebunt hæreditatem.

V.—De successione fratrum et sororum, sive illorum, qui de diversis parentibus generantur.

Qui fratres tantummodo, et sorores relinquit, in eius hæreditate fratres, et sorores æqualiter succedant, si tamen unus patris et matris filii esse videantur. Nam si de alio patre, vel de alia matre alii esse noscuntur, unusquisque fratris sui, aut sororis, qui ex uno patre, vel ex una matre sunt geniti, sequantur hæreditatem. Filii tamen, qui ex diversis parentibus et una matre sunt geniti, ad capiendam maternam facultatem æquali successione deveniant. Similiter quoque, et hi qui de diversis matribus et uno patre oriuntur, divisionis ordinem tendant.

VI.—Si is, qui moritur, avos relinquit, vel avias.

Quotiens qui moritur, si paternum avum et maternum relinquit, tam ad avum paternum, quam ad avum maternum hæreditas mortui universa pertineat. Si autem qui moritur, avum paternum et aviam maternam reliquerit, æquales capiant portiones: ita quoque erit, si paternam et maternam aviam qui moritur, relinquere videantur. Et hæc quidem æquitas portionis de illis rebus erit, quas mortuus conquississe cognoscitur. De illis vero rebus, quas ab avibus vel parentibus habuit, ad avos directa linea revocabunt.

VII.—Si is, qui moritur, sorores relinquit patris, aut matris.

Qui moritur, si tantummodo *patrum* et *amitam*, hoc est, patris *fratrem* aut sororem, sive *avunculum* et *materteram*, hoc est, matris *fratrem* vel sororem relinquit, et intestatum eum obisse contigerit, æquali iure succedant in hæreditate defuncti.

VIII.—*Antiqua.*

Si is, qui moritur, filios fratris, vel sororis relinquere videatur.

Qui moritur, si fratres et sorores non reliquerit, et

filios fratrum vel sororum reliquerit; si ex uno fratres sit unus filius, et ex alio fratre vel sorore forsitan plures, omnem hæreditatem defuncti capiant, et æqualiter per capita dividant portiones.

IX.—*Flavius Cintasvintus Rex.*

Quod in omnem hæreditatem femina accipi debeat.

Femina ad hæreditatem patris aut matris, avorum vel aviarum, tam paternorum quam maternorum, et ad hæreditatem fratrum vel sororum, sive ad has hæreditates, quæ a patre vel a filio patris, fratris etiam filio vel sororis relinquuntur, æqualiter cum fratribus veniat. Nam iustum omnino est, ut quos propinquitas naturæ consociat, hæreditariæ successionis ordo non dividat.

X.—Item ut in omnem hæreditatem femina accipi debeat, et quod qui gradu alterum præcedit, ille successionem vicinior capiat.

Has hæreditates, quæ a materno genere venientibus, sive avunculis, sive consubrinis, seu materteris relinquuntur, etiam femina cum illis, qui in uno propinquitatis gradu æquales sunt, æqualiter partiantur. Nam omnem hæreditatem, qui gradu alterum præcedit, obtineat.

XI.—*Antiqua.*

De successione mariti et uxoris.

Maritus et uxor tunc sibi hæreditario iure succedant, quando nulla adfinitas usque ad septimum gradum de propinquis eorum, vel parentibus inveniri poterit.

XII.—De hæreditate clericorum, et monachorum.

Clerici, vel monachi, seu sanctimoniales, qui usque ad septimum gradum non reliquerint hæredes, et sic moriuntur, ut nihil de suis facultatibus ordinent, ecclesie sibi, cui servierunt, eorum substantiam vindicabit.

XIII.—Vt post mortem matris filii in patris potestate consistent, et quid de rebus filiorum agere conveniat patrem.

Matre mortua, filii in patris potestate consistent. Quod si marito supprete uxor forsitan moriatur, filii qui sunt ex eodem coniugio procreati, in patris potestate persistent, et res eorum, si novercam non perduxerit, ea conditione possideat, ut nihil exinde aut vendere, aut evertere, aut quocumque pacto alienare præsumat, sed omnia filiis suis integra et intemerata conservet. Fructus tamen omnes cum filiis suis pro suo iure percipiat, et una cum ipsis filiis suis communibus consummat expensis. Quod si pater novercam superduxerit, quia valde indignum est, ut filii eius, patris potestate vel gubernatione relicta, in alterius tuitionem deveniant, filios suos pater ille, qui novercam duxerit, non relinquit; sed filios et res eorum iuxta superiorem modum tuitionis ordine regat. Ita tamen, ut inventarium de rebus filiorum suorum manu sua conscriptum coram iudice, vel hæredibus defunctæ mulieris strenue faciat, et tali se placiti cautione in hæredum illorum nomine constringat, quibus tutela ipsa pertinere, si pater defuisset, legitime poterat: ut nihil de filiorum suorum rebus evertat, sed et filiorum suorum vitam sollicito voto vel actu salvare intendat, et res eorum absque aliqua perditionis diminutione tuendas accipiat. Quod si pater ipse, qui novercam duxerit, tuitionem suscipere filiorum noluerit, tunc a iudice propinquo ex matre tutor est eligendus, qui tuitionem pupillorum accipiat. Quum vero filius duxerit uxorem, aut filia maritum acceperit, statim a patre de rebus maternis suam percipiat portionem, ita ut usufructuario iure patri tertia relinquatur. Pater autem, tam filio quam filia, quum XX. annos impleverint atatis, mediam ex eadem, quam unquamque contigerit de rebus maternis, restituat portionem; etiam si nullis fuerint nuptiis copulati. Medietatem vero dum vixerit pater sibi vindicet, filiis post obitum relinquendam. Eadem quoque et de nepotibus forma servetur. Quod